

Urban Hansen I:

“...GENNEM ILD OG VAND FOR SOCIAL- DEMOKRATIET”

Af Iben Bjørnsson

Socialdemokratiet fra 1920'erne til 1950'erne var et disciplinært og hierarkisk parti. Gennem en undersøgelse af Københavns tidligere overborgmester Urban Hansens tidlige karriere gives et indblik i magt- og beslutningsprocesser i partiorganisationen. Artiklen er den første af to.

At skrive biografi kræver en undersøgelse af protagonistens miljø, så vel som af ham selv. Er han partipolitiker, er partiet en afgørende del af miljøet, særligt i den tid, hvor han var “på vej” – og altså endnu ikke havde frirum til at formulere egne idéer og visioner. Den tid hvor han, om man vil, blev influeret mere, end han selv influerede omgivelserne.

Det er begrænset, hvor mange politisk visionære der er plads til på en gang. I øvrigt er der brug for folk, der loyalt kan og vil stå vagt om, og forvalte partiets politik og idealer. Men hvad var det for et parti, der skabte politikerne? Og hvad skulle der til for at komme til tops i det?

Det er spørgsmål, man kan nærme sig et svar på, ved at se på en typisk partisoldats karriere. Urban Hansen var partisoldat og hans karriere typisk.

Jeg begrænser mig – i denne omgang – til en undersøgelse af Urban Hansens tidlige karriere. I 1953 blev han, 45 år gammel, medlem af

Folketinget, og opgav dermed de fleste organisationsposter. Fra 1956 røg de sidste – samt pladsen i Folketinget – da han blev socialborgmester i København.¹

Artiklen her er den første af to, og tager sin slutning med befrielsen af Danmark i 1945.

Jeg er langt fra den første, der beskæftiger mig med socialdemokratiets organisation. Jeg stiller mig på skuldrene af den forskning i emnet, som siden 1990'erne har antaget en mindre normativ karakter end 1970'ernes marxistisk inspirerede arbejderhistorieskrivning: Claus Bryld, Niels Finn Christiansen, Henning Grelle, Niels Jul Nielsen og Nils Wium Olesen, m.fl., der både i biografier og utallige andre arbejder har undersøgt Socialdemokratiet og arbejderbevægelsens parti- og organisationsliv. Jeg fremsætter ingen nybrud og jeg har ikke ærinde om at revidere eller reevaluere. I stedet håber jeg at kunne uddybe og tilføje.

Jeg er heller ikke den første, der forsøger mig med den biografiske genre. Dog skulle det være tydeligt ud fra forskningsspørgsmålets udformning, at det nok så meget er protagonisten, som hvad han kan sige om sit miljø, der er i fokus. Det er altså primært den type undersøgelse, hvor protagonisten fungerer som *prisme* og *lakmuspapir*. Han kaster lys over sin samtid i mødet med den.²

I det omfang, det bliver forhold ved protagonisten selv, som skal forklares, læner jeg mig op ad den *politiske psykologi* – et felt, som er udbredt i USA og velegnet til at beskrive netop politisk-personligheds-mæssige fænomener, men endnu ikke integreret i dansk academia.

Urban Hansen har ikke efterladt noget arkiv, og derfor har hans vej måtte spores gennem diverse organisationsarkiver. Det drejer sig især om arkiverne efter Socialdemokratiets 9. kreds, Socialdemokratiet i Hovedstaden, AIC, Socialdemokratiets Rådhusgruppe, Socialdemokratiets hovedarkiv samt småtryk og pjecer fra partiet, som alle befinder sig på Arbejderbevægelsens Bibliotek og Arkiv.

Teoretiske udgangspunkter

Urban Hansen er del af en særlig generation af socialdemokrater, som af eftertiden har fået så varierende tilnavne som “kustoder”, “røde patriarker” og “bundsolide”. Deres fællestræk bunder i deres skoling og socialisering i organisationsformer, som de siden reproducerede.³ I sin biografi om H.C. Hansen skriver Claus Bjørn:

Hvad Socialdemokratiets ledere savnede i teoretisk uddannelse,

havde de bedste af dem erhvervet gennem arbejdet op igennem bevægelsen. Der skulle være orden i sagerne. Man skulle kunne træffe beslutninger, aflægge korrekte regnskaber, sidde for bordenden i bestyrelserne og på talerstolen håndtere generalforsamlingerne. Det indbar også at man kunne holde en opposition nede og tvære de få, men højtråbende kommunister ud. Denne bevægelsens hårde skolingsproces forberedte Socialdemokratiets folk til borgmesterposterne og ministerstillingerne.⁴

En generation der ikke blot deler alder, men formative oplevelser, sociale/økonomiske forudsætninger, o.lign., kaldes indenfor den politiske psykologi for en *generationsenhed*. Graden af partitilhørighed eller engagement kan være bestemt af ens generationsenhed, og ser man på Urban Hansens samtidige fremtrædende partifæller, er der en del fællestrek.⁵ Opslag på hans generations socialdemokratiske politikere i Kraks Blå Bog, gør hurtigt klart, at Urban Hansens vej gennem partiorganisationen er nærmest arketyrisk; fra DSU og/eller fagbevægelse til lokal partiorganisation, arbejde i en af bevægelsens organisationer, lederpost i en partiorganisation, bestyrelsesposter i endnu flere, repræsentation i bystyre eller folketing, og sidst, en minister- eller borgmesterpost. Det er netop den ensartede skoling og socialisering, samt evt. tidstypiske fænomener, der skaber en generationsenhed.

Der var naturligvis dem, der udviste ekstraordinært politisk talent – som Hans Hedtoft og H.C. Hansen – og rykkede hurtigere igennem disse trin eller sprang et par over, men karrierevejen var rimeligt klar indtil cand.polit.'ernes generation tog over. Derfor kan den enkeltes vej gennem partihierarkiet bruges til at sige noget generelt om arbejds- og magtforhold i partiet

At politik ofte er et spørgsmål om netværk, har sjældent været bedre eksemplificeret end af Urban Hansen og hans samtidige. De mennesker, man kendte fra DSU-afdelingerne og partiforeningerne, fulgtes man med til bestyrelsesposter, kommunal- og folkestyre. Det var netværket, der gjorde, at man fik en stilling indenfor bevægelsen, og det var netværket, der bar en opad og ofte var det netværket, der sørgede for at politik overhovedet blev til. Også netværket socialiserer og er dermed reproduktivt.⁶

Organisationen

Især i perioden fra 1930'erne til 1950'erne var Socialdemokratiet præget

af krav om streng disciplin og loyalitet. Partiet havde stærke ledende organer, ledelsen havde allerede i 1889 ekskluderet en revolutionær venstrefløj og Stauning bandt organisationen yderligere sammen under sig.⁷ En undersøgelse af, hvilke mekanismer der fremmer en sådan organisation, må hvile på et *organisationsteoretisk* fundament. Hertil vender vi os mod et par klassikere:

Socialdemokratiet af i dag, er tydeligvis i gang med at omdanne sig til en magtfuld bureaukratisk maskine, der beskæftiger en enorm hær af funktionærer, hvilket forvandler det til en stat i staten.⁸

Således beskrev Max Weber det tyske socialdemokrati, SPD, i 1907. På bare et år var partiets medlemstal steget fra 384.000 til 530.000, og dets organisationsstruktur blev beundret og efterlignet af socialdemokratiske partier i hele Nordeuropa.⁹ For at forstå et partis struktur, mente Weber, måtte man se på hvordan autoritet (herredømme) blev etableret i dets organisation – og han skelede ofte til SPD, når han undersøgte dette.¹⁰

DSUs hovedbestyrelse på Folketingets trappe i starten af 1930'erne. Urban Hansen sad i DSUs hovedstyrelse 1928-34. Han står næstyderst til højre. (Foto: Arbejdermuseet & ABA)

Den, der gjorde det grundigst, var dog Webers ven og kollega, Robert Michels – det siges endda, at Webers arbejder om politiske partier var inspireret af Michels.¹¹ Michels var optaget af skismaet mellem det socialistiske krav om demokrati og de udemokratiske strukturer, som herskede i SPD.¹² I sit hovedværk *Political parties* fra 1911 (rev. 1915) formulerede han *oligarkiets jernlov*. Dens universalitet kan med rette bestrides, men den beskriver rammende de strukturer, som også gjaldt i det danske parti indtil 1960'erne. "Jernloven" lyder:

Organisation er fadder til de valgtes dominans over vælgerne, mandathavernes over mandatgiverne, de delegerede over de, som delegerer. Den der siger organisation, siger oligarki.¹³

Ræsonnementet er: når en gruppe kommer over et bestemt antal, bliver dets opgaver flere og mere varierede, og kan ikke længere varetages af enhver. Den har brug for (og bliver en) *organisation* for at fungere rationelt: opgaverne deles og uddelegeres.¹⁴ Men arbejdsdelingen baner vej for en spiral: med uddelegering kommer ekspertise. Den viden og effektivitet, der ligger i ekspertisen, giver autoritet, som så igen bliver forstærket af videre uddannelse og specialisering af ekspertisen, hvilket giver mere autoritet, osv. Dette baner vejen for skabelsen af en partielite. Jo længere hen i spiralen man kommer, jo større er afstanden mellem eliten og medlemmerne.¹⁵ De, som delegeres ansvar og får autoritet – fra partiformand til tillidsmand på værkstedsgulvet – udgør, med Webers ord, *partiapparatet* – i sig selv opdelt i små sub-hierarkier.¹⁶

Det menige partimedlem har ikke mulighed for at være informeret om samtlige specialiserede ledes handlinger, og lederen har ikke tid til at konsultere medlemmerne i alle spørgsmål. Han må tage beslutninger selv, og medlemmerne må stole på, at han gør det på deres vegne. Menige medlemmer forventes således at adlyde lederne, som patienterne adlyder lægen: de har ikke viden eller værktøjer til at gøre andet.¹⁷ For således at fungere effektivt, forventes både partiapparat og medlemmer at agere i overensstemmelse med ledelsens politiske og organisatoriske retningslinjer, samt bestyrke dem. Grundlæggeren af SPD, Ferdinand Lasalle (1825-64) formulerede det som "taktikkens lov": for at partiet kan opnå succes, må de menige medlemmer adlyde ledelsen blindt. I en kamp er der ikke tid til lange diskussioner.¹⁸ Alternativet er, at ingen arbejder for ens interesser. Og alternativet til specialisering af arbejdsdelingen er korte ansættelser og hyppige udskiftninger – og selvom det er mere demokratisk, er det også upraktisk, forstyrrende og ineffektivt.¹⁹

I øvrigt er det ikke alle, der har tid, lyst, eller evner til at påtage sig dette arbejde. Derfor er mange taknemmelige for, at andre gør det.²⁰ For bevægelsen sikrede faktisk sine medlemmer goder, de ellers ville have været foruden. At medlemmerne fik deres ønsker og behov dækket, gør i sig selv apparatets autoritet legitim.²¹ Men det skaber også afhængighed. Medlemmerne kan ikke bare overtage, hvis de er utilfredse, fordi det kører med specialiserede funktioner. At nedbryde det ville skabe kaos.²²

Officielt hviler partihierarkiet på det, som Weber kaldte *legalt* herredømme: love og vedtægter for valg og arvefølge. Reelt var disse valg dog som regel en stadfæstelse af den kandidat, som lederskabet allerede havde udvalgt – en ren formalitet.²³ Der var undtagelser, men de var få og krævede som regel uenighed på lederniveau. Hvad angik valg i organisationer udenfor bevægelsen, havde socialdemokraterne kun et valg: den socialdemokratiske kandidat (der var kun en, for ikke at spille stemmer).²⁴

Når menige medlemmer klagede over manglende indflydelse, blev der gerne henvist til den legale autoritet; alt var foregået efter reglerne og de kunne bare stemme på nogle andre – reelt var det dog ikke så enkelt. Det illustreres af hovedbestyrelsens kringlede sammensætning: Forretningsfører, viceforretningsfører og kasserer (som også gjaldt hele partiet) valgtes direkte af kongressen. Derudover blev en eller flere partisekretærer valgt af hovedbestyrelsen på forretningsudvalgets anbefaling.

Det var naturligvis ikke hvem som helst, der stillede op. I 1945 blev Hans Hedtoft, Alsing Andersen og C. Klüwer alle genvalgt uden modkandidater og afstemning. Stillede man op til en hvilken som helst post uden at gå de normale veje gennem partihierarkiet, var man færdig.

Forretningsudvalget og partirådet var en fast del af hovedbestyrelsen. Forretningsudvalget bestod af hovedbestyrelsens (partiets) formand, viceformand, kasserer og sekretærer samt 15 medlemmer valgt af kongressen. Man kunne stille op, hvis man havde været medlem af partiet i mindst 3 år, men i reglen kom man ikke ind uden at besidde en række andre fremtrædende poster i bevægelsen. Derudover havde forretningsudvalget en repræsentant fra hhv. DSF, det kooperative fællesforbund, den københavnske fællesorganisation og partirådet.

Partirådet var den absolutte top, og bestod af (partiets) formand, viceformand og kasserer, partisekretæren (valgt af hovedbestyrelsen), en repræsentant for rigsdagsgruppen, en repræsentant fra regeringen ved regeringsdeltagelse, formanden for DSF og Social-Demokratens chefredaktør.

I 1949 udgjorde andelen af hovedbestyrelsen valgt på denne måde 28 (10 fra partirådet, 18 fra forretningsudvalget). Dernæst kom 45 “ordinære” medlemmer, valgt af kongressen ud af et felt af indstillede fra hver kreds – som regel kredsledere, folketingsmedlemmer eller kommunalpolitikere.²⁵ Udvælgelse blev foretaget efter hvem, de bedømte bedst egnede. Tendensen var at vælge nogle man kendte i forvejen, eller som havde bevist at de var af rette støbning – disse fandt man via netværket.²⁶

Det var altså ikke hvem som helst, som blev valgt til hovedbestyrelsen. Man skulle igennem flere stadier. Kandidater på alle niveauer var desuden udvalgt og opstillet af de respektive ledelser, ofte som den eneste kandidat. Valgprocessen sikrede mod “wild cards”: den blev snævrere og snævrere, jo højere op man kom, og gav rig mulighed for at luge urolige eller uønskede elementer væk på vejen. Man kunne ikke sikre sig 100% imod dem, men man kunne minimere risikoen betydeligt.

Partiapparatet blev således, med den svenske sociolog Göran Therborns ord, en *kadreadministration*:²⁷ et bureaukrati administreret af ligesindede – i modsætning til Webers idealbureaukrati, hvor funktionæren ikke lader personlige holdninger influere arbejdet. Også netværksteorien står i kontrast til det weberske idealbureaukrati.²⁸ I partiapparatet/netværket/kadreadministrationen (forskellige navne for samme fænomen, afhængig af tilgang) foregår rekruttering blandt de, der har vist sig egnede.

Trods alle disse forhold giver det at have stemt det menige medlem en følelse af indflydelse, hvorfor medlemmet vil være tilbøjelig til at tolerere mere fra lederne end ellers – deres autoritet er legitimeret ved stemmeakten. At lederen kan påberåbe sig at agere på medlemmernes vegne, gør ulydighed destruktivt og udemokratisk.²⁹ Det forstærkes af lederens identifikation med partiet; han fremstilles som dets talerør og personificering, ikke et menneske med særlige interesser og kæpheste. Et angreb på ham er derfor et angreb på partiet.³⁰ De som vover kritik eller ulydighed, særligt i tider, hvor kampen er hård, får lukket munden, bliver stigmatiseret eller ekskluderet. Jo større enhed, jo bedre kampkraft – så den, der bryder enheden, svigter partiet.³¹ Denne logik ligger bag en af de vigtigste regler i den socialdemokratiske partiorganisation: *man kritiserede ikke partiet offentligt!* Når flertallet havde truffet en beslutning, fulgte man den, enig eller ej. I en vejledning for agitatorer hed det:

Kritik af Partiet og dets ledende Mænd skal ikke undertrykkes; den

bør dog ikke forekomme offentlig, men være forbeholdt de lukkede Partimøder. Et Parti som lider af indre Splittelse, og hvor Medlemmerne slaas indbyrdes, virker ikke tillidsvækkende. Det skaber heller ikke Tillid, hvis man privat rakker ned på vore Førere – sur Kritik har en Tilbøjelighed til at brede sig som Svamp. At standse denne stille bagvaskelse er en Opgave, som hvert eneste Partimedlem kan tage sig af. Overalt hvor vi færdes, skal vi omtale vort Parti og dets Mænd på en Maade, som indgyder Tillid – gør vi det, vil vore ledende Folk ogsaa kunne virke med langt større Begejstring; intet er mere lammende en Surhed og Mistillid.³²

Det, at man tillod kritik på lukkede møder, var endnu et argument for, at organisationen *var* demokratisk, i modsætning til kommunisterne der ikke tillod den slags.

Selvom Socialdemokratiet således selv understregede forskellene fra ærkefejenderne i DKP, har flere bemærket, at de måske ikke var så store igen. Niels Wium Olesen noterer at udtrykket “at afgive sin stemme” i den socialdemokratiske bevægelse kan forstås dobbelttydigt – og Claus Bryld bruger noget drillende det kommunistiske udtryk “demokratisk centralisme” om den socialdemokratiske partiorganisation.³³

I 1960’erne skulle disciplinen blive genstand for kritik fra en ny generation. Og selv i 1930’erne var partiet klar over, at det ikke fremstod synderligt demokratisk. Ledelsen følte sig således jævnligen kaldet til at slå fast, at der *var* demokrati i bevægelsen, jf. muligheden for at stemme på sine ledere – “...men denne demokratiske Ret kan først udnyttes fuldt og helt som Medlem af et parti der former Parolerne til Vælgerne og fastlægger Retningslinjerne for den politiske Virksomhed.”³⁴ Oversat: disciplin går forud for indflydelse. Brød man sig ikke om det, kunne man stille forslag om at få sin partiforening til at stille forslag til næste kongres. Hvor det højst sandsynligt ville blive uskadeliggjort.

Disse strukturer fremelskede skræmmebilledet af den magtsyge karriere-socialdemokrat, som helt har mistet forbindelsen til dem, han skal forestille at repræsentere; *pamperen*, der bærer en slående lighed med Michels oligarker.

Naturligvis kan et parti forandre sig: Socialdemokratiet af i dag er ikke det samme som for 100 år siden (om end en undersøgelse af forskelle og særligt ligheder kunne være nok så interessant). Men den kontinuitet som disse mekanismer sikrer, gør at forandring tager tid. Det kommer ofte i forbindelse med ændringer i omgivelserne eller generationsskifter.³⁵

Bevægelsen

Det DSU, som Urban Hansen blev medlem af, var forholdsvis nyt; opstået på resterne af det splittede Socialdemokratisk Ungdomsforbund. Den ene fløj dannede DSU i 1920, den anden det senere DKP i 1919. Et hurtigt portræt tjener til at vise de tidstypiske træk og idealer, som var Urbans generationsenheds:

DSU støttede Socialdemokratiets politik og profilerede sig særligt på spørgsmål som ungdomsarbejdsløshed, lærlingeforhold og valgrets-alder.³⁶ Det var dog ikke blot et organ for (ungdoms)politik, det ønskede også at oplyse og bevidstgøre medlemmerne. I Socialdemokratiets egen historieskrivning kaldes perioden 1925-30 DSU's kulturperiode.³⁷ Arbejderkultur var ikke bare summen af arbejderens kulturelle udfoldelse og brug, men et højere ideal, der skulle fungere som modkultur til, med H.C. Hansens ord,

...det naive indholdsløse og konstruerede Pjat, som fra Overklassens forfattere serveredes i flade Film om en Millionærsons Kærligheds-eventyr og i letbenede Noveller.³⁸

Om projektet lykkedes, kan der sættes spørgsmålstegn ved. F.eks. holdt arbejderne ikke op med at holde jul, blot fordi de også deltog i partiorganisationens solhvervsfest. Biograferne blev ikke boykottet, og selvom alkohol i princippet var ildeset i DSU, har Urban Hansen senere givet udtryk for, at han var glad for at drikke bajere i sin ungdom – hvilket formentlig ikke var noget, han gjorde alene. Der var idealerne, og så var der hverdagen. Ikke desto mindre bestræbte DSU sig på at få "rigtige" kulturelle indslag ind i denne hverdag. I 1931 skrev Sydsjællands Social-Demokrat om en DSU-sangften i Næstved:

Typisk Udtryk for den ny Arbejderkultur! Her stod en Bryggeriarbejder og en Inkassator og foredrog Sange, Viser og Digte, skrevet af en tidligere Typograf, [formentlig den digteriske H.C. Hansen, hvis værker man ofte benyttede sig af, forf.] omhandlende Arbejdernes Syn paa Livet og de samfundsmæssige Forhold, givende Udtryk for Arbejdernes Tro, Higen og Længsel efter et nyt og skønnere Samfund, sprudlende af Mod, Kamplyst og Begejstring. Og de to Sangere blev paa Klaver akkompagneret af en aktiv Typograf.³⁹

1920'ernes og 1930'ernes Socialdemokrati var endnu ikke præget af den universalisme, som siden manifesterede sig i velfærdsstaten. Snarere

var det præget af en klassetænkning, der var knyttet til bevægelsens organisationer. Overklassen havde rigeligt og bønderne var organiseret i deres egne bevægelser tilknyttet partiet Venstre. Den socialdemokratiske arbejderbevægelse fik efterhånden oprettet et net af organisationer, der modsvarede bøndernes; med højskoler, kooperativ virksomheder og lokale foreninger. Det var en "lejr-kultur" præget af identifikation som arbejderklasse.⁴⁰

Idealet var en bevægelse, der stod på tre ben: partiet, fagbevægelsen og Kooperationen. Partiet organiserede vælgerne og formulerede politik, fagbevægelsen kæmpede for bedre arbejdsforhold og Kooperationen skulle tilbyde et alternativ til de kapitalistiske virksomheder. Derudover var der fritids- og kulturorganisationer, som f.eks. De Unges Idræt (DUI – hvor Urban Hansen dyrkede eliteidræt), sang- og teaterforeninger, mv. Det var meningen, at man skulle kunne leve et helt liv i bevægelsen: det var usædvanligt, at arbejderne børn fik en længere uddannelse – til gengæld var der studiekredse, kurser og aftenkoleundervisning ved Arbejdernes Oplysnings Forbund (AOF). Velfærdsgoder som sygeløn og pension blev administreret af fagforening og sygekasse. Vælgerforeningerne arrangerede sociale aktiviteter som udflugter, foredrag, sammenkomster og fester. Man kunne blive forsikret i Arbejdernes Livsforsikring, have pengene i Arbejdernes Landsbank og når det var slut, blive sendt på sin sidste færd af Arbejdernes Ligkistemagasin. Bevægelsen tilbød identitet, tilhørsforhold og netværk. "Det var et godt og trygt parti at være med i. Det sørgede for livsindhold, underholdning og udfordringer i rigt mål"⁴¹

Det er et smukt billede, og det er særligt blevet promoveret af (folk i) bevægelsen selv. Forfatteren bekendt er det ikke undersøgt, hvor mange der virkelig levede hele deres liv i bevægelsen – som anført presede virkeligheden udenfor sig af og til på. Og selvom bevægelsen gjorde sit for at være en del af alle aspekter af denne hverdag, helt ned til øllet fra kooperationsbryggeriet Stjernen, er det formentlig ikke alle der blev indlejret fuldt og helt, blot fordi de var medlemmer af partiet, eller stod i fagforening. Som arbejderhistorikeren Svend Aage Andersen skriver: "Bevægelsen var en instans, som organiserede stort set hele livssammenhængen for de aktive medlemmer".⁴² Andersen har formentlig fat i noget ved at anføre, at det gjaldt de aktive: de som ikke bare betalte kontingent, men som også brugte en stor del af fritiden – og ofte også arbejdslivet – der.

Fra Næstved til København

Urban Hansen blev født i 1908. Han voksede op i Næstved, med en far der var lokomotivfører, en hjemmegående mor, og tre yngre søskende. Han beskrev barndomshjemmet som beskedent, men ikke fattigt. Ej heller var det synderligt politisk, om end naturligvis socialdemokratisk. Han tog realeksamen i 1925, hvorefter han kom i lære som kontorelev i Næstved kommune. Han blev udlært fra handelsskolen i 1927.

Urban Hansen var også med i bestræbelserne for at organisere kommunens personale i Næstveds nyoprettede HK-afdeling i 1931-32.⁴³ Men det var i DSU, han virkelig engagerede sig og dermed blev han en af de mange af hans generation, som kvalificerede sig gennem partiets ungdomsarbejde snarere end det faglige. Han blev formentlig medlem af DSU i 1926, hvor han selv blev 18, og Næstved-afdelingen efter nogle års inaktivitet startede op igen.⁴⁴

Han må efterhånden have oparbejdet et vist aktivitetsniveau: han blev valgt til bestyrelsen og som sekretær for Næstved-afdelingen i 1928, næstformand og kredskasserer i foråret 1929 (Næstved-afdelingen var en del af Sydsjællandskredsen).⁴⁵ I 1930 avancerede han til formand for Næstved-afdelingen. Det var i "kulturperioden", hvor organisationen var stadig voksende og summede af aktiviteter. Hvert nye halvår, der gik mellem generalforsamlingerne, overgik de forrige som det mest aktive hidtil.⁴⁶

Urban Hansen førte tendensen videre og holdt skemaet fuldt: filmforestillinger, ugentlige medlemsmøder, musik, sang, oplæsning, politiske sketches, studiekredse, foredrag og fester. I sommerhalvåret henlagdes aktiviteterne til den fri luft, med idræt, cykel- og lejrture.⁴⁷

Det var ikke kun i Næstved, at DSU havde vind i sejlene. Også på landsplan var der fremgang både i antallet af aktiviteter og medlemmer, hvor sidstnævnte nåede et hidtidigt højdepunkt med 13.800 i 1931 – man var startet med 2.000 medlemmer i 1920. DSU kunne ligeledes prale af et godt og nært samarbejde med partiet og ikke uden stolthed meddele, at det fungerede som skole for senere betydningsfulde folk i parti og bevægelse.⁴⁸

Samtidig fungerede det også som netværk og kontaktskaber. De nærmeste venner Urban Hansen fik i denne tid, var DSU-formand 1929-33 Johs. Hansen og hans efterfølger H.C. Hansen, der begge blev flittige gæster i Næstved. Blandt øvrige gæster finder vi redaktøren af Rød Ungdom 1930-37, senere MF og forretningsfører for Fremad Lars M. Olsen; DSU-formand 1937-42, senere forsvarsminister Poul Han-

sen og senere borgmester Edvin Dose – alle mødte han igen hen ad vejen. Og han fik lejlighed til at udvide bekendtskabskredsen, da han i 1931 blev medlem af DSU's hovedbestyrelse og regelmæssigt deltog i møderne i København.⁴⁹

Når Urban Hansen fandt sympati hos højt placerede folk som H.C. Hansen og Johs. Hansen, skyldtes det formentlig det enorme engagement, som hele livet skulle følge ham som et kendetegn. Selvom han ifølge Sydsjællands Social-Demokrat holdt mangt en "ildnende" tale, var det ikke på det politisk-teoretiske plan, han gjorde sig bemærket. Han skrev ikke, som mange af hans samtidige, artikler og pjecer, og han var ikke i brechen med egne idéer, men lagde en stor indsats i det organisatoriske. Stort set al hans fritid gik med arbejde for DSU.⁵⁰

Sådan en indsats gav pote. Hvis man – jvf. Michels – i arbejderbevægelsen blev anset for at være lovende og dygtig, blev man udvalgt til at modtage yderligere skoling og dygtiggørelse. Urban Hansen kom på kursus på Roskilde Højskole og lederkursus i kredsregi.⁵¹ I april 1933

Urban Hansen var aktiv i flere socialdemokratiske foreninger i sin ungdom. Her som gymnast på DUI Næstveds elitegymnastikhold, ca 1925. Urban Hansen bagerst til venstre. (Foto: Næstved Arkiverne)

avancerede han til posten som formand for hele DSU's Sydsjællandskreds. Han var foreslået af bestyrelsen, var eneste kandidat og blev valgt enstemmigt.⁵²

Det var netværket, der fik ham til København. I 1933 blev Johannes Hansen forretningsfører for Arbejdernes Livsforsikring (senere ALKA) og i hans sted som DSU-formand trådte H.C. Hansen, hvis stilling som DSU-sekretær blev overtaget af Poul Hansen.⁵³

Urban Hansen har senere sagt, at det var H.C. og Johs. Hansen, der "hentede" ham til København.⁵⁴ Det er nok ikke helt forkert. I sommeren 1934 ansatte Johs. Hansen sin første medarbejder, siden han var blevet leder: Urban Hansen, der fra 1. oktober skulle være sekretær i forsikringselskabet.⁵⁵ Dermed var Urban Hansens første læretid forbi. Salutten på hans sidste generalforsamling som formand lød: "Med Fortrøstning kan Fremtiden ses i Møde. Arbejderungdommen staar Vagt om Socialdemokratiet".⁵⁶

Urban Hansen og familie – han havde i 1931 giftet sig med DSU-fællen Gudrun og i 1933 fået sønnen Kjeld – slog sig ned på Amager. Den københavnske partiorganisation var opdelt med en vælgerforening pr. valgkreds, og indre Amager og Sundbyerne udgjorde 9. kreds.

Urban Hansen kastede sig ikke direkte ind i partilivet på fuldt blus. Det var helt efter bogen, at man på vej op sad stille lidt tid i nye sammenhænge.⁵⁷ Han talte første gang på en kredsgeneralforsamling i august 1935, hvor han – ganske ukontroversielt – opfordrede til en fordragelig løsning mellem kredsen og de lokale DSU'ere, der var uenige om brugen af kredsens lokaler. Et år efter stillede han op til kredsbestyrelsen og blev valgt som 2. suppleant.⁵⁸

Urban Hansen var ikke 9. kreds' eneste nye ansigt: i 1935 døde kredsens folketingskandidat og der skulle findes en ny. Stauning ville have Dansk Smede- og Maskinarbejderforbunds formand Johannes Kjærboel. Som modkandidat stillede nogle kredsens egen Ib Kolbjørn (Kjærboel var fra Tåsinge), som arbejdede i AOF og var Borgerrepræsentant. Stauning tog ingen chancer ved den besluttende generalforsamling: han dukkede selv op, allieret med skattedirektør og landstingsmand Vilhelm Buhl, der boede i kredsen. Det sikrede Kjærboel knap 2/3 af stemmerne.⁵⁹

Hændelsesforløbet var ikke noget særsyn: Havde partiledelsen en kandidat til en post, var det som regel denne, som blev valgt. Og var posten i Folketinget, gjaldt det at finde denne en ledig opstillingskreds, uanset at kandidaten aldrig havde sat sine ben der, og ofte på bekostning af lokale kandidater. Som hos Michels, blev det legalt autoriserede(n)de

valg, til en *de facto* godkendelse af partiledelsens kandidat – og det er absolut ikke sidste gang, vi støder på det.

Aktiv

I 1935 oprettedes Hovedorganisationernes Informations- og Propaganda Afdeling, HIPA, som kulmination på og samling af partiets agitations- og propagandaarbejde. Initiativet kom fra Hans Hedtoft, der også blev dets leder, efterfulgt i 1937 af H.C. Hansen.⁶⁰

HIPAs erklærede hovedprioritet var kampen mod kommunisme og nazisme, men det blev hurtigt klart, at organisationen også havde en organiserende og disciplinerende funktion, da den forestod oprettelsen af de såkaldte *aktivgrupper*.⁶¹ Aktivgrupperne skulle oprettes i hver valgkreds efter de retningslinjer, der blev udstukket i *Vejledning for Socialdemokratiets Agitatorkorps og Aktivgrupper* fra 1936. Om end hverken tykt eller prangende, siger skriftet en del om idealet for organisationen.⁶²

Vejledningen sammenlignede udtrykkeligt organisationen med de forhold, man fandt i en moderne virksomhed: "organiseret Samarbejde" og rationel arbejdsdeling (jvf. Michels) var nøglen til et effektivt partiapparat. Aktivgrupperne skulle fungere som fortropper; et stående korps, der var partiet "underordnet og tjenende. (...) Aktivgruppen staar under H.I.P.A.s Kontrol. Direktiver fra H.I.P.A.s side skal uvægerligt efterkommes."⁶³ Aktivgrupperne skulle være beredt på "til enhver Tid at gaa gennem Ild og Vand for Socialdemokratiet." Medlemmerne var *ikke* på valg, men skulle godkendes af bestyrelsen. "Optagelse bliver derved en Anerkendelse og Medlemskab en Æressag."⁶⁴ At være partiets spydspidser i felten var altså ikke et hverv, man bare kunne overlade til kredsmedlemmerne at vælge folk til: Igen blev udpegelsen til yderligere specialisering, foretaget af den lokale ledelse. Her måtte bestyrelsen udpege dem, de fandt bedst egnede – hvilket jo altså ofte var dem, der i forvejen udviste det rette sindelag og aktivitetsniveau. Det er interessant, fordi aktivgruppen ofte blev en indgang til en videre karriere i kredsen og dermed partiet. Og denne første udvælgelse var altså ikke kredsmedlemmernes. Her måtte organisationsdemokratiet vige for den intensiset, man ønskede i kampen. En genganger fra Michels.

Vejledningen gav desuden en række praktiske anvisninger til agitationsarbejdet. Den bedste agitation blev anset for at være den socialdemokratiske presse, så der skulle tegnes abonnementer til SocialDemokraten. Både hertil og til medlemshvervning blev husagitationen anset for at være den mest virkningsfulde metode: simpelt hen at gå

ud på trapperne og stemme dørklokker. Det krævede en vis lokal føling og den fik man ved at oprette særlige gade- og karrégrupper, der kendte forholdene og beboerne på det givne sted. Der skulle være styr på hvilke beboere, der allerede var medlemmer af partiet, hvem der abonnerede på Social-Demokraten, hvem der havde børn i DSU/DUI, hvem der ikke dukkede op på generalforsamlinger, osv. Til dette formål skulle hver partiforening have et medlemskartotek med relevante oplysninger om hvert enkelt medlem. Det kunne være alder, beskæftigelse, medlemskab af fagforeninger, øvrige foreninger, eller oplysninger om hvem der havde telefon, bil, cykel mv. (det sidste til brug i valgkampe).⁶⁵

Uddannelsen af de, der skulle i felten, tog ikke nødvendigvis sigte på politisk bevidst- eller dygtiggørelse, men på at skole agitatorerne i at blive dygtige overtalere. Det var først og fremmest evnen til at kunne tale "jævnt og ligefremt med Standsfæller", der gjaldt. Blev der diskussion, var agitatorerne ikke overladt til egne åndsevner; de skulle på forhånd have gennemgået grundig instruktion i aktuelle politiske sager og være beredt på at møde de mest almindelige indvendinger. Kom de i tvivl om, hvordan en indvending eller påstand skulle mødes, skulle de henvende sig til HIPA for instruktioner.⁶⁶ Intet måtte overlades til tilfældighederne eller den enkeltes bedømmelse. Det var ikke så vigtigt, at fodfolkene havde forstand på politik, blot de var aktive og pågående.

Efter HIPAs direktiver konstituerede kredsbestyrelsen 9. kreds' aktivgruppe i september 1936. Formanden blev Carl Poulsen og sekretær (og dermed næstformand) blev Urban Hansen.⁶⁷ De blev formentlig valgt pga. forholdsvis ung alder og engagement i kredsarbejdet. Aktivgruppen gik i gang efter de foreskrevne retningslinjer. Nogle medlemmer meldte sig frivilligt og skulle godkendes af gruppens bestyrelse, andre blev særligt indbudt på baggrund af deres hidtidige arbejde. Medlemmerne (50-60 stykker) blev inddelt i undergrupper: information, propaganda, underholdning mm. Man dannede også et "statistisk udvalg", som skulle opbygge medlemskartoteket, og en gadefortegnelse blev indhentet via Statistisk Kontor. Til kortlægningen af kredsens medlemmer brugte aktivgruppen skemaer, som skulle udfyldes af det enkelte medlem og blev samlet hos kassereren til bearbejdning og sammenstilling (kartoteket endte i øvrigt sine dage umiddelbart efter den tyske besættelse, da dets indehaver – til Urban Hansens store fortrydelse – brændte det).⁶⁸

Aktivgruppen deltog i hvervningen af medlemmer til partiet på lige fod med kredsens eget agitationsudvalg, og både hvervning og tilrettelæggelse af propaganda blev afstemt med kredsen. På kredsens måned-

lige bestyrelsesmøder aflagde aktivgruppen rapport. Carl Poulsen og Urban Hansen blev desuden delegerede ved de københavnske aktivgruppers fællesmøder (af hvilke referaterne desværre ikke er i HIPAs efterladte arkiv).⁶⁹ Aktivgruppen iværksatte også agitationer i forbindelse med lokale valg, f.eks. til sygekasser og menighedsråd.⁷⁰

Oprettelsen af aktivgrupperne medførte en centralisering og effektivisering af store dele af kredsarbejdet, og en overdragelse af opgaver som f.eks. studiekredse, dele af propagandavirksomheden og politiske møder. Aktivgruppen kom dermed til at fungere som arbejdsudvalg for en del af kredsens politiske virksomhed.

Der var enkelte børnesygdomme; primært at ikke alle havde forstået, hvad der faktisk blev krævet af dem og at nogle ikke turde påtage sig selvstændige opgaver. Men det var småproblemer. Generelt kom aktivgruppen godt fra start og HIPA roste i februar 1937 9. kreds' aktivgruppe for at være "blandt de, der var naaet længst i Arbejdet."⁷¹

Ingen tvivl om, at aktivgruppen var aktiv: ved dens generalforsamling i foråret 1938 foreslog formanden at manglende tilslutning ved de enkelte arrangementer måske skyldtes, at der var så mange af dem.⁷² Det kan sagtens have været tilfældet, men det vidner også om, at der til tider *var* en kløft mellem de virkelig aktive og de passive medlemmer.

Det kan dog slås fast, at arbejdsformerne og organisationsprincipperne fra 1936-vejledningen blev fulgt ret loyalt og for fuld damp i 9. kreds.

Urban Hansens indsats lønnede sig: I februar 1937 blev han valgt til kredsbestyrelsen – indstillet og anbefalet af formand Anton Jensen. Valget var enstemmigt og med akklamation. Han var således gået fra 2. suppleant, til aktivgruppesekretær til fuldgældigt bestyrelsesmedlem på mindre end et år.

Han havde fundet en formel, der virkede: han var aktiv, loyal og fulgte reglerne. Han tog gerne teten i organisatoriske spørgsmål, men udfordrede (endnu!) ikke nogen direkte. Socialdemokratisk politik hørte man ham aldrig stille spørgsmålstejn ved, og når andre gjorde, var han blandt dem, der forsvarede og forklarede.⁷³

I februar 1938 blev han ikke bare genvalgt, men fik også det højeste antal stemmer – flere end både de mere kendte og erfarne bestyrelsesmedlemmer Nina Andersen og Edvin Dose. Bestyrelsen konstituerede ham efterfølgende som kredssekretær.⁷⁴ I maj 1938 blev han formand for aktivgruppens agitationsudvalg, i august overtog han oplysningsudvalget og i november trak aktivgruppens formand Carl Poulsen sig – hvorfor giver protokollerne ikke svar på. Det kan have skyldtes alt fra

en konflikt til at han flyttede fra kredsen. Hvorom alting er, blev Urban Hansen konstitueret som ny formand.⁷⁵

Det første han gjorde som formand, var at stramme grebet. Bl.a. indførte han regler om, at nye medlemmer blev indskrevet ved navn i protokollen og at mindre aktive medlemmer fik besked om enten at være til stede på næste møde eller blive udmeldt af aktivgruppen.⁷⁶

Havde der ligget en konflikt til grund for hans overtagelse af formandsposten, var det i hvert fald ikke noget, kredsmedlemmerne tog ham ilde op: i slutningen af 1938 gentog de deres tillidsvotum: atter blev Urban Hansen valgt ind i bestyrelsen med et flertal af stemmerne – og en udvidet margen. Han var altså kredsens mest populære bestyrelsesmedlem, måske lige på nær formanden. Som naturlig følge heraf blev han konstitueret som næstformand.⁷⁷ Medvirkende til hans popularitet var formentlig evnen til “at tale jævnt og ligefrem med Standsfæller” som 1936-vejledningen havde efterlyst. Han var en udadvendt personlighed; dominerende, men også snakkesalig og jovial.⁷⁸

Man kan spørge, om ikke medlemmerne i dette tilfælde, frem for bestyrelsen, bestemte hvem der skulle forfremmes. Og hans popularitet kan sagtens have haft indflydelse på, hvor hurtigt han kom opad i rækkerne. Til gengæld skal man huske på, at han overhovedet var på valg til bestyrelsen, fordi denne, med formanden i spidsen, havde fremmet hans kandidatur ved at udvælge ham til aktivgruppen og senere dens kredsledelse. Intet af det var sket, hvis han ikke havde spillet efter reglerne.

Agitatorfest. Børnefest. Sygekassevalg, studiekredse, udflugter, sommerkurser, efterårsagitation, solhvervs- og nytårsfester. Mindst 2-3 arrangementer om ugen. Fremstilling og uddeling af tryksager. Vedvarende medlemshvervning. Oprette agitationsgruppe for kredsens sydlige del. Oprette lejerforening under Københavns Huslejerforening. Det meste skete i aktivgrupperegi og dermed under Urbans Hansens ledelse.⁷⁹ I 1939 var han for første gang tovholder på kredsens valgkamp. Det var kredsene, der sørgede for plakatoopsætning, uddeling af løbesedler, lokale møder, valgagitation i alle afskygninger samt andre praktiske opgaver som f.eks. at køre ældre medborgere til valgstederne. I forbindelse med valget gennemførtes også en medlemsagitation (der gav 358 nye medlemmer).⁸⁰ Og netop medlemshvervningen var en markør for hans ambitionsniveau: ved efterårsagitationen i 1939 stilede han efter 1000 nye medlemmer. Normalen var mellem 600 og 800, men han nåede sit mål: 1.054. Og han kunne konkludere ved førstkommande generalforsamling for aktivgruppen, at det havde været “den bedste Agitation der har været i mange Aar.”⁸¹

Formand

Formanden meddelte at han ønskede at trække sig tilbage paa den kommende Generalforsamling.

Bestyrelsen vedtog enstemmigt at indstille Urban Hansen som Formand.

Sådan hedder det i referatet fra 9. kreds' bestyrelsesmøde den 12. februar 1941. Anton Jensen, formand gennem 18 år, var født i 1873 og nærmede sig dermed 70, partiets grænse for at blive valgt til tillidsposter. Med to år igen var det dog ikke givet, at han afstod kredsformandsskabet på dette tidspunkt – f.eks. beholdt han sit borgerrepræsentantskab. Johannes Kjærbøl skrev i kredsens kvartalsskrift, at Jensen selv havde udpeget Urban Hansen som sin efterfølger, og at han ikke havde givet formandsskabet fra sig i utide uden tillid til, at kredsens blev overladt i trygge hænder – trods Urban Hansens unge alder (33). Bestyrelsens indstilling blev ikke anfægtet af generalforsamlingen og dermed, blot fem og et halvt år efter at Urban første gang havde åbnet munden i kredsens, var han dens formand.⁸² Ingen bestred, at ledelsens kandidat var den rette. Han havde arbejdet sig op.

At Anton Jensen ikke insisterede på at tage de sidste to år med, kan også skyldes, at det ikke var nemme tider at have roret i. Danmark var besat, og det tærede på Socialdemokratiet, som ledte samlingsregeringens tilpasningspolitik overfor besættelsesmagten.

Kortfattet bestod Urban Hansens arbejde som kredsformand under besættelsen af tre ting; at forklare og forsvare Socialdemokratiets politik, at opfordre til at stå sammen og støtte op om partiet og at holde kredsens aktiviteter nogenlunde kørende. Alle tre ting lykkedes i varierende grader – kredsarbejdet fortsatte relativt upåvirket, om end på lavere blus, men der var kritik af partiet fra menige medlemmer, og dalende interesse for politisk arbejde. På generalforsamlinger lod Urban Hansen medlemmerne få afløb for utilfredshed med partilinjen, så længe de støttede op om den udadtil. Som han sagde ved en af disse lejligheder:

Vi kan være uenige i vor Vurdering baade indenfor Ledelsen og sikkert ogsaa denne og medlemmerne imellem, til Gengæld har vi endnu den store Fordel, at vi kan tale ud om Tingene.⁸³

Det kunne nok være. Men det ændrede ikke på noget.

9. kreds Syd

9. kreds havde haft vokseværk siden dens etablering i 1890. Den dækkede Amager fra den nuværende Christmas Møllers Plads til kommunegrænsen mod Kastrup, og grundet Amagerbros og Sundbyernes stadige udbygning, var den efterhånden for befolkningen til en enkelt partiforening. Urban Hansen havde som nævnt oprettet en agitationsgruppe for kredsens sydlige del, men man anså på længere sigt en permanent opdeling i to mindre distrikter for hensigtsmæssigt. Øvrige "udflytterkredse" med vokseværk, som f.eks. Bispebjerg, Valby og Brønshøj var allerede blevet delt med gode resultater.

Et udvalg (som Urban Hansen sad med i) blev nedsat til formålet i 1940, og i 1943 havde det et forslag klar, som blev godkendt af partiledelsen og vedtaget af 9. kreds' generalforsamling, med endelig deling i maj 1944. De nye kredse hed 9. kreds Nord og 9. kreds Syd. Kredsdelingen medførte også privat opbrud - familien Hansen flyttede fra Trægården ved Holmbladsgade til hjørnet af Amagerbrogade og Tycho Brahes Allé. Flytningen var direkte ansporet af kredsdelingen, fordi Urban Hansen skulle være formand i sydkredsen.⁸⁴ Hvorfor det var så vigtigt, fremgår ikke af protokollerne. Det var ikke, fordi der fandtes et oplagt emne til formandsposten i Nord - faktisk var det umuligt at finde en kandidat, som bestyrelsen kunne enes om. Forfatterens bud er, at han er blevet anset for at være den mest velegnede til opgaven, og at han derfor er blevet bedt om at påtage sig den - af partiledelsen, Kjærbøl eller den øvrige kredsbestyrelse - og han har nok heller ikke selv ment, at det skulle overlades til uerfarne. Nordkredsen overtog det eksisterende kredsapparat, lokalerne og størstedelen af de eksisterende medlemmer og bestyrelsesmedlemmer, hvor Sydkredsen skulle bygges op "fra bunden" og der skulle gøres et kæmpe agitationsarbejde i de nye, stadigt voksende, boligområder.

Noget af årsagen kan også have været, at Nordkredsen var ved at være for lille til både Urban Hansen og borgerrepræsentant Edvin Dose. I hvert fald havde de en konflikt om, hvem der skulle være formand i Nord. Urban Hansen ønskede, at det skulle være hans hidtidige næstformand, Aage Jørgensen. To andre bestyrelsesmedlemmer havde forslag, men som det hedder i referatet var der "opnaaet Enighed" om, at de ville trække deres kandidater. Bag denne formulering ligger temmelig sikkert, at Urban Hansen overtalte dem til det. Den eneste, han ikke kunne overtale, var Edvin Dose, der fastholdt sin kandidat, Carl Petersen. Jørgensen vandt afstemningen i bestyrelsen med 8 stemmer mod 5, men Nordkredsens konstituerende generalforsamling valgte Carl Petersen

med 177 stemmer mod 136. Forløbet siger noget om hvem Urban kunne, og ikke kunne, få til at rette ind. Han var nok kredsformand, men Dose lå højere på partiets karrierestige (om end Urban Hansen hastigt halede ind på ham).

Ved valget af formand for Sydkredsen var der dog ingen uenighed at spore. Både opstilling og valg var enstemmigt og med akklamation: Urban Hansen.⁸⁵

9. kreds blev officielt til to valgkredse med grundlovsændringen i 1953. Nord vedblev at hedde 9. kreds, mens Syd blev til 18. kreds. At grænserne ved den lejlighed kom til at gå præcis hvor udvalget i sin tid havde trukket dem siger noget om den socialdemokratiske organisations indflydelse på samfundet.

Arbejdet i den ny Sydkreds kom godt fra start, men afslører også, at Urban Hansen nu for alvor var ubestridt leder. I Nord var han kommet ind i en forening med faste traditioner og magtfulde medlemmer. 9. Syd var hans; den kunne han opbygge efter sit eget hoved. Et vist temperament begyndte at vise sig. Han tillod stadig diskussion af politiske uenigheder, til gengæld lukkede han resolut ned for organisatoriske. Lige så fuld af ros og tak som han var, når arbejdet gik godt og alle

*Tv: 9 kreds, 1939.
Th: 9. og 18.
kreds, 1953. De er
identiske med hhv.
9. kreds Nord og
Syd, som blev dan-
net i 1944. Kilde:
digdag.dk*

gjorde deres, lige så kritisk og kritiserende kunne han være, når noget haltede bagefter eller nogen ikke levede op til forventningerne.

Hvordan han håndterede større uenigheder får vi et indblik i via be-
givenhederne efter besættelsen.

Besættelsens efterspil

En god måned efter befrielsen indkaldte 9. Syds aktivgruppeformand Orla Pedersen til ekstraordinært bestyrelsesmøde: Han var utilfreds med flere forhold. For det første, Social-Demokratens nyhedsdækning: Der blev ikke slået nok "paa Tromme" for partiets efterkrigsprogram. For det andet ville han have udrenset folk i partiledelsen, der havde "forbrudt sig" under krigen. Han henviste bl.a. til overborgmester Viggo Christensen, der havde truet kommunalt ansatte til at gå i arbejde under Folkestrejken og nationalbankdirektør, tidl. finansminister C.V. Bramsnæs, der i 1942 havde udtalt, at lønningerne burde fastfryses for at standse kapløbet mellem priser og lønninger. For det tredje var der "bengnaveriet" – at ledende partifolk sad på mange forskellige, nogle gange indbringende, poster samtidigt. Også her havde Pedersen kritik af flere navngivne folk.⁸⁶ Bengnaveriet havde været oppe at vende allerede i 1943, hvor Urban Hansen havde sagt, at han ikke ville forsvare bengnaveri som sådan, men at der jo var mange poster, som krævede en vis viden, og det ofte var samme person(er) der besad de nødvendige kundskaber. Her brugte han altså selv behovet for arbejdsdeling som argument for, at magt blev koncentreret på få hænder.⁸⁷ Det gjorde han ikke denne gang. I stedet anførte han, at spørgsmålet om, hvor mange poster et partimedlem havde, måtte være op til de forsamlinger, hvor de var på valg.

Orla Pedersen havde samlet sin kritik i en resolution, som han ønskede indsendt til Social-Demokraten til optagelse. Det kunne Urban Hansen ikke lade ske: Social-Demokraten var nok partiavis, men den var for offentlig til den slags intern kritik, endda af navngivne partifæller.

Hans taktik var at dele resolutionen op, og sortere det "væreste" fra. Først bengnaveriet: det måtte være et separat forslag til partikongressen. Så den illoyale optræden – her udfærdigede han en udtalelse til forretningsudvalg og hovedbestyrelse. Tilbage var Social-Demokratens efterkrigsdækning: Urban Hansen gik med til at sende den del ind til avisen, med opfordring til optagelse. Det var han formentlig ikke 100% tilfreds med – tidligere på aftenen havde han sagt, at man ikke kunne bede bladet "udlevere sig selv i dets egne Spalter" – men to ud af tre var reddet:

de to der angreb navngivne partifæller for bengnaveri og æreløshed. Urban Hansens model blev enstemmigt vedtaget og han havde således taget brodden af Pedersens kritik.⁸⁸

Det var en smart manøvre – det havde været usmart helt at ignorere kritikken. Urban Hansen – og partiledelsen – havde grund til at tage folk som Orla Pedersen alvorligt og lade dem få luft. Pedersen anførte selv, at hans indvendinger allerede hviskedes på arbejdspladserne. Senere samme aften skrev Urban Hansen til H.C. Hansen og underrettede ham om den “rumlen” der var blandt menige partimedlemmer. H.C. Hansen svarede, at han var klar over problemet og at man planlagde en artikelserie om efterkrigsproblemerne, og stillingtagen til spørgsmålet om visse partifæller.⁸⁹

Resolutionsresternes videre skæbne illustrerer udmærket, at det var svært at komme nogen vegne med kritik: Social-Demokraten, der ellers fast bragte indsendte resolutioner på bagsiden, optog – ikke overraskende – ikke denne her. Både avisen og partiledelsen besvarede dog henvendelserne, formentlig efter samme linjer som H.C. Hansens svar til Urban Hansen. Svarene er ikke bevaret, men de formåede i hvert fald ikke at stille Orla Pedersen tilfreds. Han mente, at de var utilstrækkelige.

Spørgsmålet om bengnaveri kom for partikongressen i august 1945. 9. kreds Syd havde to forslag: et om bredere fordeling af posterne i almindelighed og et om forbud mod at have tillidsposter i det private erhvervsliv og bevægelsen samtidig. 9. Syd var ikke alene: i alt var der 16 forslag omhandlende bengnaveriet. Samtlige bortfaldt med vedtagelse af en anbefaling til partifæller der tjente over 8.000 kr. om at bidrage med en del af indtægten til partiets agitationsfond. Dog skulle “Ordningens absolutte Frivillighed understreges.”⁹⁰ Der var ikke noget i anbefalingen om begrænsningen af tillidshverv inden og uden for partiet, udover følgende korte passus: “Kongressen paalægger iøvrigt saavel Partiets Tillidsmænd som de kompetente Forsamlinger at drage Omsorg for, at Tillidshvervene besættes paa en saadan Maade, at der ikke bliver berettiget Grund til Kritik.”⁹¹ Nogen opsang var det ikke ligefrem.

Dog var det ret repræsentativt for de fleste kredsers forslags skæbne på kongresser. Et andet eksempel er fra kongressen i 1939, hvortil en arbejdsgruppe med deltagelse af Urban Hansen udarbejdede et resolutionsforslag til kongressen, som opfordrede den socialdemokratiske regering til at udbygge socialreformens bestemmelser.⁹² To andre kredse stillede næsten enslydende forslag. De blev, sammen med en række andre forslag henvist til overvejelse i Rigsdagsgruppen, med en bemærk-

ning fra Stauning om, at forslagsstillerne nok ikke havde gjort sig klart, at en partikongres ikke kunne tage stilling til forslag, der ville kræve lovændringer.⁹³

Opgør i 9. kreds

Et af de ledende partimedlemmer, som blev beskyldt for at have været for samarbejdsvillig under besættelsen, var Johannes Kjærbøl. Han havde været arbejdsminister i Scavenius-regeringen som en af tre socialdemokrater. De andre to illustrerer problemet: tidligere DSF-formand Laurits Hansen havde deltaget efter tysk ønske (som socialminister), og fik efter krigen (også af andre årsager) frataget alle tillidshverv i bevægelsen. Kristen Bording havde været landbrugsminister, hvilket statsminister Vilhelm Buhl ønskede, at han skulle fortsætte med i befrielsesregeringen. Det blev dog afvist af Frihedsrådet med ministerposten under Scavenius som begrundelse.

Kjærbøl havde ikke gjort andet, end hvad partiledelsen bad ham om, men da fællesbestyrelsen for 9. kreds Nord og Syd mødtes i august 1945 for at indstille kredsens folketingskandidat, opponerede flere imod ham. Kjærbøl havde, ifølge sine erindringer, selv bemærket, at “der rådede nogen misstemning imod mig”, ikke blot for ministerposten under Scavenius, men også for fremlæggelsen af den forhadte sociallov i 1942.⁹⁴ Ifølge erindringerne prøvede han, både i 1943 og 1945, at komme utilfredsheden i møde ved at trække sig frivilligt, men Buhl ville ikke høre tale om det.⁹⁵

Ved mødet holdt Urban Hansen “et længere Indlæg” til Kjærbøls fordel og gav ham sin varmeste anbefaling. Frank Christiansen fra 9. Syd var modstander af Kjærbøl, ikke grundet personlige holdninger, men fordi, som han sagde, “menigmand” var utilfreds med ham. Kun Orla Pedersen begrundede sin modstand med, at Kjærbøl havde været for samarbejdsvenlig. Pedersen forlangte – og fik – skriftlig (altså anonym) afstemning, men ledelsens – Og Urban Hansens – linje sejrede alligevel: 3 stemte imod Kjærbøl, 14 for.⁹⁶

Dernæst skulle opstillingen vedtages af de to forskellige kredsbestyrelser og generalforsamlinger.

Urban Hansen ønskede, at 9. Syds bestyrelse anbefalede Kjærbøl enstemmigt, men det lod sig ikke gøre. Nogle af de, som var imod ham – bl.a. Frank Christiansen og Orla Pedersen – gik dog med til at stemme blankt, da de ikke havde andre kandidater. Det endte med 4 blanke, 7 for Kjærbøl og 1 imod – og Urban Hansen måtte love at gen-

give bestyrelsens stilling korrekt overfor generalforsamlingen.⁹⁷ Det gjorde han også, sammen med endnu en tale om, hvorfor man burde støtte Kjærboel: han havde ikke lavet love under besættelsen, som alle i Folketinget ikke havde været med til at stemme igennem, og han kunne derfor ikke gøres til syndebug for den førte politik. Desuden havde han gjort uendeligt meget for 9. kreds.

Debatten bølgede frem og tilbage, men tog så en interessant drejning. Et medlem anførte, at Urban Hansen nok var tvunget til at gå ind for Kjærboel, men at han selv ville være en langt bedre folketingsmand. Medlemmet opfordrede alle, der ville stemme på Urban Hansen ved et valg, til at rejse sig. "Næsten alle rejste sig". Hvis Urban Hansen var smigret, viste han det ikke. Han slog fast, at der ikke kunne være tale om hans kandidatur, at han ikke ønskede opstilling og at han ikke var tvunget til at gå ind for nogen som helst. Det sidste var måske ikke helt rigtigt, i og med at han naturligvis fulgte partilinjens, og alternativet ville være at komme i miskredit hos partiledelsen. Hans tur skulle nok komme, men det ville være karrieremæssigt selvmord at gå imod ledelsens ønsker. Et medlem kom ind på netop dette, da han anførte, at der foregik et spil i Hovedbestyrelsen om folketingskandidater. Det havde han ret i, men det ændrede intet. Det gjorde det heller ikke, at flere tog ordet og opfordrede Urban Hansen til at tage imod nomineringen.

Afstemningen blev tæt: 82 stemmer for Kjærboel, 79 imod og to blanke. Kjærboel har i sine erindringer byttet rundt på Nord og Syd stemmeresultater, men mener i øvrigt, at han havde Urban Hansen at takke for, at han overhovedet blev genvalgt i Syd. For sit valg i Nord gav han statsminister Buhl æren – Buhl var til stede og talte hans sag. Her blev opstillingen sikret med 172 stemmer mod 82.⁹⁸ Atter engang havde partiledelsen fået gennemtrumpfet sin kandidat – men det var på et hængende hår, og det siger noget om, at der *kunne* rokkes ved disciplinen, hvis medlemmerne oplevede, at partiet ikke opretholdt sin del af "aftalen" – at levere de goder i dagligdagen, som man kunne tage og føle på, spise, bo i og varme sig ved.

Da generalforsamlingen genoptoges 14 dage senere, udtalte Urban Hansen forsonende, at hvis der var uenighed, var det jo kun, fordi alle ville kredsen det bedste. Forsoningen blev understreget af, at Orla Pedersen indstillede Urban Hansen til valg til partiets hovedbestyrelse, og denne kvitterede med at indstille Pedersen til næstformand for kredsen. Begge blev vedtaget enstemmigt – og var naturligvis aftalt på forhånd.⁹⁹

Foreløbige konklusioner

Urban Hansens politiske karriere indtil 1945 var præget af en flittig aktivitet i partiets tjeneste. Og nok så vigtigt, disciplin og lydighed overfor såvel skrevne som uskrevne regler. Han var ikke på dette tidspunkt politisk visionær; han var først og fremmest organisator og agitator. Han arbejdede i overensstemmelse med partiorganisationens idealer, og han stillede ikke spørgsmål ved dem; han var partisoldat.

Han kom frem ved at være en favorit hos kredsledelsen. Han kom hurtigt videre opad i hierarkiet ved at være en favorit hos kredsens menige medlemmer. Dog begrænsede han selv den fremgang, som det sidste kunne give ham. Han var ikke interesseret i forfremmelser, der ikke var afklaret med højere instanser. Han vidste, at det ikke var sådan, tingene fungerede, og det ville heller ikke fungere for ham. I Socialdemokratiet var det nok officielt medlemmerne, der valgte repræsentanter, men hvem der blev opstillet, var op til ledere på de forskellige niveauer. Partidemokratiet foregik i nøje samspil med, og var betinget af, godkendelse fra det partihierarki, der allerede var etableret og opererede bag kulisserne – og til tider også åbent foran dem. Man kunne ikke komme ind fra gaden og blive partifunktionær; man skulle bevise sit værd gennem arbejde i fagforeningerne eller partiorganisationerne.

Urban Hansen var en del af den generationsenhed, som vægtede partiloyalitet, disciplin og – som det blev tydeliggjort under besættelsen – et ønske om opretholdelse af den samfundsorden, som Socialdemokratiet i stigende grad havde socialiseret sig selv ind i og nu blev garant for.

Vi kan også konkludere, at det parti som Urban Hansen blev skolet ind i, i sin struktur var lig det parti, som inspirerede Michels til at formulere oligarkiets jernlov; disciplinært og hierarkisk. Demokrati blev ofret for kampduelighed, ledelsens kandidater kom igennem efter at være blevet specialiseret (skolet) til de ledende poster – og dette fungerede, så længe partiet leverede de lovede resultater til sine medlemmer.

Urban Hansen var blandt de, der rettede ind, tog imod, og reproducerede – som størstedelen af de, der senere blev kendte navne. Han var blandt de, der var villige til “at gå gennem ild og vand for Socialdemokratiet.”

Et eksempel, der sætter dette i relief, kan man finde blandt dem, som ikke rettede ind; Orla Pedersen var i princippet på samme spor som Urban Hansen; han var formand for aktivgruppen og næstformand i 9. kreds Syd. Han var en dygtig agitator og organisator og han tog

fat. Men han gav jævnlige udtryk for utilfredshed, ikke blot i kredsens lukkede forum, men også over for partiets højere lag.

De fleste københavnere kender navnet Urban Hansen. Hvem kender Orla Pedersen?

Noter

1. Det var – og er stadig – ikke tilladt at holde magistratsposter samtidig med repræsentation i Folketinget.
2. "Prisme": Birgitte Possing, *The Historical Biography*, 2013
<http://www.possing.dk/pdf/historicalbio.pdf>, juni 2015, Sidsel Eriksen, "Biografien som lakmuspapir. Overvejelser omkring den socialhistoriske biografi", *Historisk Tidsskrift* 1996 (1): 160-183
3. En almindelig mekanisme. de Oliveira, Pierre, Serge Guimond & Michael Dambrun, "Power and Legitimizing Ideologies in Hierarchy-Enhancing vs. Hierarchy Attenuating Environments", *Political Psychology*, 2012: 33 (6): 867-885
4. Claus Bjørn, *H.C. Hansen. En biografi*, København: Fremad, 2004, s. 72
5. Sears, David O. and Christia Brown, "Childhood and Adult Political Development", *The Oxford Handbook of Political Psychology*, 2. ed., Leonie Huddy, red. David O. Sears, and Jack S. Levy, Oxford University Press, 2013: 59-95, s. 63, 77-80
6. Astrid Hedin, *The Politics of Social Networks*, Lund Universitet, 2001, se særligt s. 82, 87ff, 120
7. Claus Bryld, *Den socialdemokratiske idéarv*. Roskilde Universitetsforlag, 2004, s. 117, Henning Grelle, *Thorvald Stauning. Demokrati eller kaos*, København: Jyllands-Postens Forlag, 2008, s. 116-177
8. "The Social Democracy today is manifestly in the process of turning into a powerful bureaucratic machine employing an immense army of officials, turning into a state within a state." Citeret i Harry J. Marks, "Reformism in the Social Democratic Party of Germany 1890-1914", *The Journal of Modern History* 11 (3) 1939: 334-356, s. 349
9. Stefan Berger, "'Organising Talent and Disciplined Steadiness': The German SDP as a Model for the British Labour Party in the 1920s?" *Contemporary European History* 5 (2) 1996: 171-190, s. 180, Peter Stadius, "Visiting Nordic Modernity around 1900", *Rhetorics of Nordic Democracy* red. Jussi Hurunmäki & Johan Strang, Helsinki: Studia Fennica Historia, 2010: 194-207, s. 241, David Kirby "The Finnish Social Democratic Party and the Bolsheviks." *Journal of Contemporary History* 11 (2/3) 1976: 99-113, s. 109, Esa Lahtinen, "Finnish Participation in Co-operation within the Nordic Labour Movement, 1880-1918." *Scandinavian Journal of History* 13 (1) (1988): 23-28, s. 23
10. Max Weber, *Makt og byråkrati*. Oslo: Gyldendal 1971, s. s. 22-23, 25-26, 28-29, 67-69. Om oversættelse af Weber, se Max Weber, *The Theory of Social and Economic Organisation*. London: William Hodge & Co. Ltd., 1947, s. 139, note 4
11. Robert Michels, *Political parties: a sociological study of the oligarchical tendencies of modern democracy*. New Brunswick, N.J.: Transaction, 1999, s. 21
12. Michels 1999, s. 15, 50-51
13. "It is organization which gives birth to the dominion of the elected over the electors, of the mandataries over the mandators, of the delegates over the delegators. Who says organisation says oligarchy" Michels 1999, s. 364
14. Michels 1999, s. 61-62, 65-67, 72-73, 192
15. Michels 1999, s. 68-70, 108, 111-112, 124
16. Ex. Weber 1971, s. 108, 121, 123, 137. Michels 1999, s. 73, 202

17. Michels 1999, s. 71-74, 114, 137, 165
18. Weber 1971, s. 86, Michels 1999, s. 73, 78-79
19. Michels 1999, s. 124-125
20. Michels 1999, s. 86ff, 111
21. Michels 1999, s. 138-139
22. Weber 1971, s. 141
23. Weber 1971, s. 111, Michels 1999, s. 122, 124, 126, 167
24. Iben Bjørnsson, *Arbejderbevægelsens Informations-Central. Socialdemokratiets kamp mod kommunismen 1944-1973*. København: SFAH, 2012, s. 59
25. *Protokol for den 24. socialdemokratiske Partikongres i Århus den 4., 5., 6. og 7. september 1949*. Aarhus: Arbejdernes Bogtrykkeri, 1949.
26. Se også Michels 1999, s. 127
27. Göran Therborn, *Vad gör den härskande klassen när den härskar? Statsapparater och statsmakt under feodalism, kapitalism och socialism*. Stockholm: Zenit, 1980, s. 52
28. Bo Rothstein, *Den socialdemokratiska staten: reformer och förvaltning inom svensk arbetsmarknads- och skolpolitik*, Lund: Arkiv, 1986, s. 65-68. Hedin 2001, s. 58, 128-129. Begge analyserer tidligere kommunistiske systemer i Østeruropa, men teorierne passer på Socialdemokratiet også.
29. Michels 1999, s. 166, 213-218
30. Michels 1999, s. 221-222
31. Michels 1999, s. 155, 193
32. *Vejledning for Socialdemokratiets Agitatorkorps og Aktivgrupper* København: Fremad, 1936, s. 14-15
33. Niels Wium Olesen, "Med loven – imod diktaturet!" Socialdemokratiet under besættelsen." *Partier under pres – demokratiet under besættelsen*. Red. Joachim Lund. København: Gyldendal, 2003: 21-65 s. 26, Bryld 2004, s. 117, 215. For samme pointe, se Niels Jul Nielsen, *Mellem storpolitik og værkstedsgulv*. København: Museum Tusulanum, 2004, s. 31, 51-52, Klaus Petersen & Rasmus Mariager "Socialdemokratiet og forholdet til DKP under den første kolde krig." *Arbejderhistorie* 2004, 4: 55-76, s. 66, Bjørnsson 2012, s. 51-52
34. *Vejledning for Socialdemokratiets Agitatorkorps og Aktivgrupper* 1936, s. 19
35. Michels 1999, s. 123, Hedin 2001, s. 103, 109, 115, 134, 140
36. Hans (Hedtoft) Hansen: *Hvad er D.s.U.?* Aarhus: DSU, 1926.
37. *Fra Trelldom mod Døgning. Festskrift ved den socialdemokratiske Ungdomsbevægelses 50 Aars Jubilæum* København: Arbejderungdommens Forlag, 1935, s. 61, 97, Bertolt, Oluf, Ernst Christiansen, og Poul Hansen, *En bygning vi rejser. Den politiske arbejderbevægelses historie i Danmark, bd. II*, København: Fremad, s. 248, Bjørn 2004, ss. 83-84
38. (Hedtoft) Hansen 1926. *Sydsjællands Social-Demokrat*, 1. december 1928, Sydsjællands Social-Demokrat, 1. december 1928
39. *Sydsjællands Social-Demokrat*, 30. april 1931. Om den socialdemokratiske arbejderkultur i 1920'erne og 1930'erne, se i øvrigt Mariann Brandt, Jan Graulund og Dorthe Wendt. *Socialdemokratisk agitation & propaganda i mellemkrigstiden*. Århus: Skansen, 1979, s. 121ff.
40. Øystein Sørensen & Bo Stråth: "Introduction: The Cultural Construction of Norden", *The Cultural Construction of Norden*, Red. Øystein Sørensen & Bo Stråth, Oslo: Scandinavian University Press 1997: 1-24, s. 5, Trägårdh, Lars. "Statist Individualism: On the Culturality of the Nordic Welfare State", sst: 252-285, s. 259; Andersen, Svend Aage. *Arbejderkultur i velfærdssamfundet*. SFAH skriftserie 39. København: SFAH, 1997, "lejr-kultur", s. 30. Niels Finn Christiansen, *Hartwig Frisch. Mennesket og politikeren. En biografi*. København: Christian Ejlers' Forlag, 1993, 130
41. Andersen 1997. Citater s. 29, 31. Ole Hyltoft, *Barn af partiet. Erindringer*. København: Høst & Søn, 2000. Se også Bjørn 2004, s. 68-72, Wium Olesen 2003, s. 26

42. Andersen 1997. Citater s. 29, 31. Ole Hyltoft, *Barn af partiet. Erindringer*. København: Høst & Søn, 2000. Se også Bjørn 2004, s. 68-72, Wium Olesen 2003, s. 26
43. Generalforsamling i HK Næstved, 29. oktober 1930, møde 7. april og generalforsamling 28. april 1931. NA (Næstved Arkiv), HK, Forhandlingsprotokoller 1928-1939. *Sydsjællands Social-Demokrat*, 29. april 1931, 29. december 1932, 23. maj 1933. Jonna Duch Christensen og Søren Federspiel. *1907-2007. Hundrede år i Næstved*. Næstved: HK Næstved/Knuth's Forlag, 2007, s. 24-25.
44. Møde i DSU's Sydsjællandskreds, 21. februar 1926. NA, Socialdemokratisk Ungdom Sydsjælland, forhandlingsprotokol.
45. *Sydsjællands Social-Demokrat*, 10. maj + 2. november 1928, 11. april 1929. Kredsgeneralforsamling, 5. maj 1929. NA, Socialdemokratisk Ungdom DSU, Sydsjælland, Forhandlingsprotokoller 1920-1930. Kredsmøder og generalforsamlinger i DSU Sydsjælland, 1926-1929.
46. Se f.eks. notitser fra Næstved i *Rød Ungdom* 3, 5 og 8, 1929; 2, 1930, *Sydsjællands Social-Demokrat*, 28. maj, 1930 Og Urban Hansens formandskab, se *Sydsjællands Social-Demokrat*, 9. oktober 1930
47. Se f.eks. referat af kredsgeneralforsamling, *Sydsjællands Social-Demokrat*, 24. november 1930, "D.S.U.s Arbejde", ibid. 27. november 1930, 26. og 29. januar 1931, 7. maj 1931.
48. "Beretning om Virksomheden 1928-31", ABA 570, 1, 9
49. Liste over ny hovedbestyrelse samt referat af generalforsamling i Sydsjællandskredsen, *Rød Ungdom* 7, 1931.
50. *Sydsjællands Social-Demokrat*, 12. april 1933
51. *Sydsjællands Social-Demokrat*, 9. og 10. september 1931, 5. og 9. november 1931
52. *Rød Ungdom* 6, 1934, *Sydsjællands Social-Demokrat*, 23. april 1933.
53. *Sydsjællands Social-Demokrat*, 16. september 1933
54. "Kommunal-eleven, der blev overborgmester", *Berlingske Tidende*, 25. marts 1962
55. Korrespondance Johs. Hansen/Urban Hansen, juli 1934. ABA 2186, 4, 4.1.2. Se også ABA 2186, 1, Protokol. *Sydsjællands Social-Demokrat*, 25. juli 1934
56. *Sydsjællands Social-Demokrat*, 17. april 1934.
57. Interview med Pelle Jarmer, 14. marts 2013. Se også, Niels Finn Christiansen, *Hartvig Frisch. Mennesket og politikerens. En biografi*. København: Christian Ejlers' Forlag, 1993, s. 161
58. Ordinær generalforsamling i 9. kreds, 2. august 1935 og 20. august 1936. ABA 1743, 3, Forhandlingsbog 1935-41
59. Bestyrelsesmøder september og generalforsamling 3. oktober 1935, 9 kreds. ABA, 1743, 3, Forhandlingsbog 1935-41. Johannes Kjærboel, *Modgang og medbør*, København: Fremad, 1959, kap. XIX, Kvartalsmeddelelse fra 9. kreds, 1. april 1941. ABA 1743, Kvartalmeddelelser
60. Kristian Bruhn Henriksen, "HIPA - Propaganda- Eller Efterretningsorganisation?" *Arbejderhistorie*, 1, 2007: 1-19, 2007
61. Cirkulærer fra HIPA, 23. september og 4. oktober 1935. ABA 2224, 8, 1
62. *Vejledning for Socialdemokratiets Agitatorkorps og Aktivgrupper* 1936. "organiseret Samarbejde", s. 6.
63. *Vejledning for Socialdemokratiets Agitatorkorps og Aktivgrupper* 1936, s. 13
64. *Vejledning for Socialdemokratiets Agitatorkorps og Aktivgrupper* 1936, s. 10. Om aktivgruppernes ledelse, s. 30-32
65. *Vejledning for Socialdemokratiets Agitatorkorps og Aktivgrupper* 1936, s. 14-16, 22-23
66. *Vejledning for Socialdemokratiets Agitatorkorps og Aktivgrupper* 1936, s. 16-17
67. Bestyrelsesmøde, 9. september samt forudgående bestyrelsesmøder maj-august 1936. ABA 1743, 3, Forhandlingsbog 1935-41. Konstituerende aktivgruppemøde, 9. september 1936. ABA 1743, 6, Forhandlingsprotokol 1936-44

68. Bestyrelses- og medlemsmøder i aktivgruppen 22. og 29. september, samt medlemsmøde, 6. oktober 1936. ABA 1743, 6, Forhandlingsprotokol 1936-44. Bestyrelsesmøde i 9. kreds, 30. september 1936. ABA 1743, 3, Forhandlingsbog 1935-41. Se også nyhedsbrev fra 9. kreds, 1. oktober 1936, sst.
69. Bestyrelses- og medlemsmøder i aktivgruppen november-december 1936. ABA 1743, 6, Forhandlingsprotokol 1936-44. Kristian Bruhn mener at dele af arkivet kan være blevet destrueret i forbindelse med den tyske besættelse. Bruhn 2007, s. 15
70. Mødeprotokol 9. kreds, samt ditto, aktivgruppen, januar-juli 1938 ABA 1743, 3, Forhandlingsbog 1935-41 + 6, Forhandlingsprotokol 1936-44. Se i øvrigt særligt generalforsamling i aktivgruppen, 26. oktober samt bestyrelsesmøde sst. 14. december 1938.
71. Nyhedsbrev, 1. januar 1937, bestyrelsesmødereferater, 9 kreds - og ditto, aktivgruppen, januar-februar 1937. ABA 1743, 3, Forhandlingsbog 1935-41 + 6, Forhandlingsprotokol 1936-44.
72. Generalforsamling i aktivgruppen, 19. april 1938. ABA 1743, 6, Forhandlingsprotokol 1936-44.
73. Se f.eks. generalforsamling i aktivgruppen, 15. september 1937. ABA 1743, 6, Forhandlingsprotokol 1936-44.
74. Han fik 165 stemmer, med Nina Andersen som nærmeste efterfølger med 154. Ordinær generalforsamling i 9. kreds, 16. februar, samt bestyrelsesmøde 2. marts 1938. ABA 1743, 3, Forhandlingsbog 1935-41
75. Bestyrelsesmøde i 9. kreds 2. november 1938. Bestyrelsesmøde i aktivgruppen, 4. maj, 29. august, 4 og oktober 10. november 1938. ABA 1743, 3, Forhandlingsbog 1935-41 + 6, Forhandlingsprotokol 1936-44
76. Bestyrelsesmøde 14 december og solhvervsfest 16. december 1938. ABA 1743, 6, Forhandlingsprotokol 1936-44.
77. Generalforsamling i 9. kreds, 14. december 1938 samt 22. februar 1939 + bestyrelsesmøde 1. marts 1939 ABA 1743, 3, Forhandlingsbog 1935-41. Hans stemmental var denne gang 80 stemmer, nærmeste efterfølger fik 54.
78. Definitionen af personlighedstype bygger på femfaktormodellen inden for trækpsykologi, se Robert R. McCrae & Oliver P. John, "An Introduction to the Five-Factor Model and its Applications", *Journal of Personality* 2, 1992: 175-215
79. Mødeprotokol 9. kreds, samt ditto, aktivgruppen, august 1939-februar 1940, generalforsamling, 5. maj 1940. ABA 1743, 3, Forhandlingsbog 1935-41 + 6, Forhandlingsprotokol 1936-44.
80. Mødeprotokol 9. kreds, samt ditto, aktivgruppen, januar-maj 1939. ABA 1743, 3, Forhandlingsbog 1935-41 + 6, Forhandlingsprotokol 1936-44.
81. Mødeprotokol 9. kreds, samt ditto, aktivgruppen, august 1939-februar 1940, generalforsamling, 5. maj 1940. ABA 1743, 3, Forhandlingsbog 1935-41 + 6, Forhandlingsprotokol 1936-44.
82. Bestyrelsesmøde og generalforsamling i 9. kreds, 12. og 19. februar samt aktivgruppen 25. og 28 februar og 17. marts 1941. ABA 1743, 3, Forhandlingsbog 1941-44 + 6, Forhandlingsprotokol 1936-44. Kvartalsmeddelelse fra 9. kreds, 1. april 1941. ABA 1743, Kvartalsmeddelelser
83. Generalforsamling 9. kreds, 25. februar 1942. ABA 1743, 3, Forhandlingsbog 1941-44.
84. Interview med Kjeld Hansen, 16. januar 2013. Mødeprotokol 9. kreds, samt ditto, aktivgruppen, august 1939-februar 1940, generalforsamling, 5. maj 1940. ABA 1743, 3, Forhandlingsbog 1935-41 + 6, Forhandlingsprotokol 1936-44. Bestyrelsesmøde, 9. kreds. 29. februar og 18. april 1944. Generalforsamling 1. marts 1944. ABA 1743, 3, Forhandlingsbog 1941-44. Kvartalsmeddelelse, 9. kreds 1. april 1944. ABA 1743, Kvartalsplaner.
85. Bestyrelsesmøde i 9. kreds, 22. maj 1944. Konstituerende generalforsamling i 9.

- kreds Nord, 24. maj, ditto for 9. kreds Syd 26. maj 1944. ABA 1743, 3, Forhandlingsbog 1941-44
86. Ekstraordinært bestyrelsesmøde i 9. kreds Syd, 7. juni 1945. ABA 1743, 4, Forhandlingsprotokol 1944-47
87. Generalforsamling 9. kreds, 18. august 1943. ABA 1743, 3, Forhandlingsbog 1941-44.
88. Ekstraordinært bestyrelsesmøde i 9. kreds Syd, 7. juni 1945. ABA 1743, 4, Forhandlingsprotokol 1944-47
89. Korrespondance Urban Hansen – H.C. Hansen, 7. og 9. juni 1945. ABA 37, 12, H. Socialdemokratiet endte med at lade deres "opgør" være en del af det officielle retsopgør, om end enkelte, som f.eks. DSF-formand Laurits Hansen – fik frataget alle tilidsposter.
90. *Protokol for den 24. socialdemokratiske Partikongres i København den 19.-22. august 1945*. Aarhus: Arbejdernes Bogtrykkeri, 1945, s. 149-155. Generalforsamling, 9. kreds Syd, 4. juli 1945. ABA 1743, 4, Forhandlingsprotokol 1944-47
91. *Protokol for den 24. socialdemokratiske Partikongres*, 1945, s. 149-155
92. Bestyrelsesmøde i 9. kreds, 2. november 1938. ABA (Arbejderbevægelsens Bibliotek og Arkiv) 1743, 3, Forhandlingsbog 1935-41
93. *Protokol for den 23. socialdemokratiske Partikongres i København den 8.-10. januar 1939*. København: Socialdemokratisk Forbund, 1939, ss. 51-52, 98
94. Socialloven havde ført til væsentlige forringelser i arbejdernes rettigheder og vilkår. Den var et kompromis med Venstre, som ellers truede med at bryde regeringssamarbejdet, og Kjærboel havde fremlagt den i Folketinget med ordene: "Ingen kan være i Tvivl om, at jeg ikke har Hjertet med i de Lovforslag jeg her forelægger". *Rigsdagstidende. Forhandlinger i Folketinget 1941-42*. 94de Ordinære Samling II. København: J.H. Schultz, 1942, sp. 1632-1633. Kjærboel 1959, s. 184ff. Se også Wium Olesen 2003, s. 31 Kirchoff, Hans. "Vor eksistenskamp er identisk med nationens kamp - om Socialdemokratiets overlevelsesstrategi under besættelsen" *Årbog for arbejderbevægelsens historie*. København: SFAH, 1994: 13-63, s. 22
95. Kjærboel 1959, s. 201-202
96. Møde i fællesledelsen, 3. august 1945. ABA 1743, 7, forhandlingsprotokol 1944-1953
97. Bestyrelsesmøde i 9. kreds Syd, 29. august 1945. ABA 1743, 4, Forhandlingsprotokol 1944-47
98. Kjærboel 1959, s. 204
99. Generalforsamling i 9. kreds syd, 30. august 1945 og bestyrelsesmøde 27. september 1945. ABA 1743, 4, Forhandlingsprotokol 1944-47. Kjærboel 1959, s. 204

Abstract

Iben Bjørnsson: *Through fire and water for the Social Democrats. Part I*. Arbejderhistorie nr. 2 2015, pp. 42-72.

The Danish Social Democratic Party was in the 1920's through to the 1950's a highly hierarchical and disciplinary organisation. It schooled a generational unit of political leaders into a specific type of politician. Advancing in the Party took loyalty; hard work, discipline

and knowing ones place. The party leadership, rather than the rank and file, determined who were to be promoted.

Looking closer at one of those who had success can reveal the mechanisms of the party; Urban Hansen started out as a “foot soldier” in the party, and ended up being the Lord Mayor of Denmark’s capital, Copenhagen. This article investigates Urban Hansen’s early years in the party’s service and reveals the mechanisms at play to gain success.

The article is the first of two.

Iben Bjørnsson
mag.art., ph.d. i historie
ibenbjoernsson@gmail.com